

Naša **MLADOST**

ČASOPIS LITERARNE SEKCIJE OKUD-a „MIRO VIŠIĆ“ - ŠIBENIK

1

Šibenik

Novembar

1951.

„STAMPA“ — ŠIBENIK

S A D R Ž A J :

Uvodna riječ — — — — —	3
Petar Bilušić: Jelisavka — — — — —	4
Roko Dobra: Dvije pjesme (Umjesto aplauza, Da l'écš ikad...?)	9
Aleksandar Ljahnicky: Jedan dan na Pruzi — — — — —	10
Vanja Bilić: Sićanje . — — — — —	16
Petar Bilušić: Raspjevana ribarnica — — — — —	18
Dragan Pelaić: Sunce na momc drumu — — — — —	18
Petar Bilušić: Srebrno jutro — — — — —	19
Branko Matić: U tmmini je tračak svijetla — — — — —	20
Mate Panjkota: Traženje — — — — —	27

F E L J T O N :

Božo Dulibić: Šibenski muzej — — — — —	28
— n —: Iz historijata šibenskog kazališta — — — — —	32

*

CRTAČKI PRILOZI:

Rino Malovrh i Aleksandar Ljahnicky

*

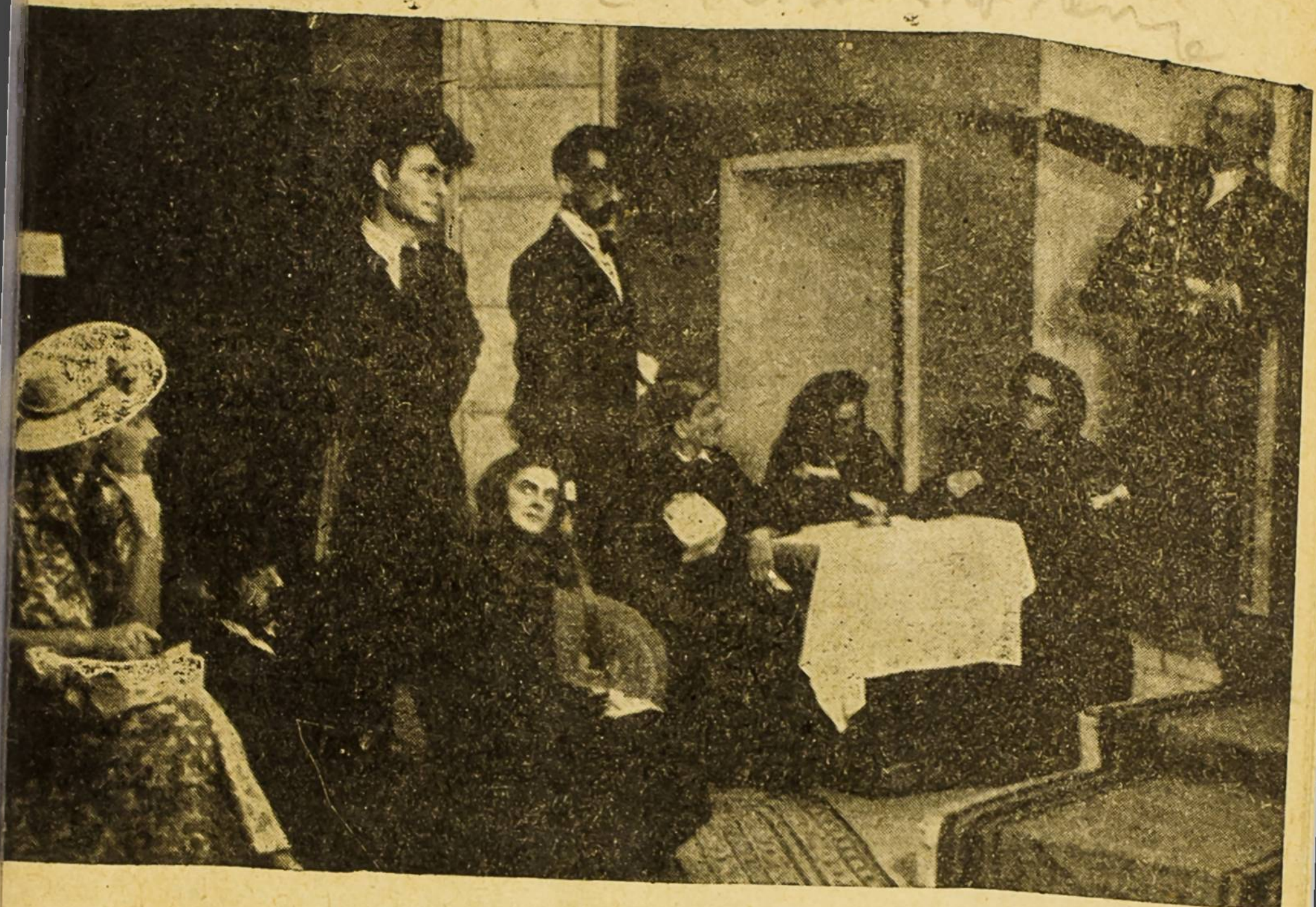
UREĐUJE ODBOR:

P. Bilušić, R. Dobra, A. Ljahnicky

Izdaje literarna sekcija OKUD-a »Miro Višić«
Zagrebačka ul., Ex »Soča« - Šibenik

X-C. Lido. Int. reing

726/68

GRADSKA BIBLIOTEKA
JURAJ ŠIŽGORIĆ
ŠIBENIK
NAUČNI ODSJEK

inv. br. *p 1954/68*

Slike na 1. strani:

Gore: Završna scena »Ožalošćene porodice« u izvedbi članova dramske sekcije OKUD-a »Miro Višić«

Dolje: Članovi dramske sekcije OKUD-a »Miro Višić« koji su sudjelovali u izvedbi Nušićeve »Ožalošćene porodice«.

NAŠA MLADOST

ČASOPIS LITERARNE SEKCIJE OKUD-a „MIRO VIŠIĆ“ - ŠIBENIK

GOD. I.

NOVEMBAR 1951.

BROJ 1

UVODNA RIJEČ

Vrijeme je već jednom, da se u Šibeniku — u gradu Jurja Šižgorića i Sime Matavulja — pokrene jedan literarni omladinski časopis, na čijim će se stranicama javljati prvenstveno onaj dio omladine, koji se-uz svoj svakodnevni rad-okušava i na teškoj i mučnoj stazi literarnog stvaranja. Ovu težnju, bez svake sumnje, najjače osjeća mladost, ona mladost koja je s najvećim zanosom pozdravila ovo prelomno doba u historiji naših naroda, i koja danas, bez brige i straha na pojavu čudovišne »brkate sfinge«, izgradjuje socijalizam u svojoj zemlji. Njeni stvaralački naponi — iako do danas skromni — na polju nauke, umjetnosti, a napose književnosti, rastu iz dana u dan, iz godine u godinu . . .

A da bi se pospješio taj rast, to stvaralaštvo, i da bi, najzad, omladina mogla ugledati sebe u ogledalu stvarnosti, treba joj, bez ikakva odlaganja, pružiti i ovu neophodnu potrebu: časopis!

Pokretanjem u Šibeniku ovog omladinskog časopisa ne samo da će se naša čitalačka publika prisnije upoznati sa životom i radom raznih kulturnih društava i ustanova u gradu, nego će — a što je i najvažnije — mladi pisci-početnici dobiti i još jednu široku mogućnost, da što prije i što svestranije izgrade svoju ličnost.

OMLADINO SURADUJ U »NAŠOJ MLADOSTI!«

TO JE TVOJ ČASOPIS!

UREDNIŠTVO

JELISAVKA

Bilo je to zadnjih dana ljeta godine hiljadudevetstočetrdesetprve. Sagnuvši svoju lijepu glavicu, Jelisavka je prala rublje na moru, uklarajući njime o kamenu pločicu, da se sve žmurčići, frčuci, kovitlaše, ljeskajući se na mrtvome valu pod kosim sunčevim zracima. More se pjenilo u prkosnoj pesnici i rekao bi, da je s njom skupa cviljelo za nečim dragim, davno izgubljenim, izgubljenim u nepovrat. U tim prpošnim žmurčićima odražavalo se lice taknuto tugom, tugom koja je ostavila svoje otiske u sićušnom lančiću, jedva primjetljivih bora, urezanih u majušnim laticama oko tankih usana i crnih obrva. A tada je prošao on. Pavao, sa rukama duboko zaturenim u džepove, sav utonuo u smješak, koji je ulijevao povjerenje i davao snage za život. Pogledi im se susretoše iz daleka, pogledi puni nijemih upitnika. Ali ti pogledi kao da su govorili: »Teško ti je. Mnogima je teško. Meni također. Da, i meni . . . Ne gledaj moj smiješak, jer on ponekad znači i želju za svježim i poletnim osmijehom mladosti.«

— Kako si, Jelisavko? — upitao ju je Pavao, približivši joj se na dohvat ruke.

— Ja, dobro, — odgovorila je ona šapatom, pogledavši ga ispod spuštenih trepavica.

— Ideš li večeras u polje? — nastavio je Pavao smješeći se.

— Da, idem. U njemu sam uvijek kao zmija.

— A gdje ćeš ići, Jelisavko? —

— U svoj logor . . .

— Logor?! — začudio se on.

— Da, u Kneževo. Ono je moj logor, moja robijašnica.

— Hoću li ja k tebi? — upitao je Pavao nakon kratkog razmišljanja.

— Ti?! . . . Pa . . . ovaj . . . možeš . . .

Dodavši u žurbi:

— A što bi ti radio tamo?

— Hm . . . Što bih radio? Pa, eto, da pravo kažem, malo bi porazgovorili.

— Ne znam o čemu — zadržtao je njen zvonki glas.

— Bože moj, o čemu? Pa, o tvom logoru. Zapravo, o logorima i robijašnicama uopće. A njih, logora, ima. Eh, ima! Prosto rastu kao gljive iza kiše. Šire se kao troskot u dubinu i širinu.

— Ej, prokletstva prokletoga! Tä, zar će za svaki kotar stvoriti po jedan logor, tä reci? Ti se u takve stvari bolje razumiješ.

— Kad bih htio pravo reći, ja nemam volje trunuti u takvim prljavim jazbinama i tamo čekati svršetak rata.

Sprezivši oprano rublje u košaru, Jelisavka je pobjegla pred jednim parom škiljavih očiju, što se pojavije na jednoj pukotini susjednog prozora. Udaljivši se dvadesetak koračaja, ona se okrenu nazad, upozorivši Pavla pokretom glave na otškrinut

PROZOR
U kovitlajima sićušnog pijeska talasao se dašak iza peta Jelisavke, koja je sada nekud žurila . . .

A onda, pred sami zalaz sunca, došlo je između njih dvoje do sastanka u Kneževu. Sastanak pod krošnjama isprepletenog šipražja, uz pjesmu slavuja, koji je — izgledalo je — izvođenjem svojih divnih melodija, mamio suze na oči, spajao još čvršće ova dva srca . . .

Nakon što joj je pružio svoju čvrstu ruku, Pavao povuče k sebi Jelisavku, srknuvši dah sa njenih usana.

— Pazi kako ti suharci pucketaju pod nogama . . . A put je tako blizu . . . — drhteći, prošaptala mu je, i pogledala ga znakom čudenja zbog njegove neopreznosti.

— Spustimo se niže — predloži on. — Pogledaj, tamo u onaj gustiš.

Propustivši Pavla naprijed, Jelisavka je pošla nesigurnim korakom za njim, hvatajući se u prolazu mladih jasenovih vršika. Naslonivši se na jednu hrastovu granu, Pavao se slatko nasmije.

— Je li to podrugljiv smijeh? — upitala je ona, pogledavši ga vatrenim pogledom. Po njenom se licu prosuo mlaz stidljivog rumenila, što joj se, poput koprene, razlio po jagodicama.

— No, Jelisavko! Ne rugam se — uvjeravao ju je ozbiljnim glasem, nastojeći popraviti dojam izazvan smijehom. — Zar ti je sumljiv moj smijeh? Ja se nikada u životu nisam naru-gao čovjeku.

— Ma, eto, eto . . . izvini, ali izgledalo mi je, kao da na ruganje liči.

— Ma nije moguće, tä on je tako iskren i prirodan. No, reci i sama, kako da se ne nasmijem ovome komadićku sreće? Toliko sam čeznuo za tobom, da ti to ni izreći ne mogu. Ponekad

smo živjeli jedno uz drugo, živjeli tako blizu, a ipak tako daleko, daleko . . . Gotovo kao nepoznati, tuđi . . . U meni je godinama izgarala želja za tvojom blizinom, za jednim jedinim sastankom, do koga je, evo, došlo večeras prvi put nakon tako dugog vremena.

— Pavle, zašto nisi došao prije, nego su me pokušali prodati kao roblje? Čitava moja rodbina vršila je nasilje nad mojom mladošću i kršćanskim odgojem. Govorili su: »Dobra obitelj, radišna, pobožna . . .« A otac — škrtac, gladnik od povoja . . . Ah, ti to znaš, sve je to tebi poznato!

— I kada su vidjeli, da ti mrziš i naturene savjetnike i naturenog mladoženju, počeli su sa terorom . . .

— Pavle . . . ?!

— Pusti me, Jelisavko! Teško mi je pri duši, gledajući te, kako kulučiš od jutra do mraka u kući sa kojom te ništa ne veže; kako jedeš sa ljudima, koji su ti tuđi, odvratni i kako sa svakim zalogajem gutaš svoju tugu, koju skrivaš pred svijetom . . .

— Dosta, Pavle! To je bilo i prošlo . . .

— Da, to je bilo i prošlo. A da li će ikada proći ono mučenje, ono sramno ponižavanje, koje si morala podnositi? Već te toliko mjeseci drže kao konja na probi, I dok im ti besplatno radiš, oni se zabadaju očima u svaki tvoj pokret, u svaki zamah ruke, u hod, u oči, u svaki zalogaj hrane, koji stavljaš u usta. Motre te kako se uspinješ i silaziš niz stepenice, kako češlješ vlasi i oblačiš odjeću, kako se krstiš pri jelu i da li dovoljno pobožno i sa poštovanjem susrećeš seoskog župnika i starije ljude u selu, da bi ti, na kraju svih tih muka, dali ocjenu. Možda, kojom srećom, lažem?

— Ne lažeš, Pavle, ne lažeš . . . Ali što sam drugo mogla? Govori što?

— Što si mogla, što si mogla? — zakima on glavom.

— Ti si bio tako daleko, a moji savjetnici, iz dana u dan požurivaše. Muke su to bile, Pavle.

Stisnuvši se još više use, Jelisavka je nastavila blagoćom, koja raskravluje do kraja.

— Kako je skoro Nikolica divno govorio: »Za tri stotine koza — tri stotine čobana, za tri stotine ognjišta — tri stotina domaćica, tri stotine vatra. Svugdje oko nas, veli, ograde, plotovi i međaši. Ograđujemo se jedni od drugih, a tako smo potrebni jedni drugima . . .« A tako i jest. Znaš, slušala sam ga iz prikrajka . . .

— Iz prikrajka? — začudio se Pavao — Prokleti običaj!

— I plakala sam kasnije. I svukoliku bogovetnu noć prospavala sam kao na iglama.

— A danas, Jelisavko? Kako živiš danas?

— Radim i borim se na svoj način, protiv svega, što me vrijeđa, što sputava moju snagu i moju vjeru.

Kod ovih riječi njeno lice poprimilo je neki osvetnički izraz. Iz svakog njenog mišića izvirao je otpor protiv zardalih običaja, koji skućuju polet, ubijaju vjeru u prirodnije i ipak savršenije . . .

— A vjeridba? — upitao je Pavao, pustivši je da redahne.

— Raskinuta prošle sedmice — odgovorila je ona, sva račeći od nekog skrivenog ponosa. Rekla sam starome u lice: Ne dopada mi se kod vas. Ovo je robija, psetarnica, a ne prisna obiteljska povezanost.« Na to mi je starac, pogledavši me krvavim bikovskim pogledom, poput grmljavine odgovorio: »Znači, nije ti dano! Nisi zaslužila, da živiš sa boljim svijetom!« »To će suditi seljaci, striče« — nastojala sam ublažiti tu njegovu pakost. Do tada sam ga oslovljavala sa »oče«, kako je to uobičajeno u našem selu. Međutim, kad je čuo da ga uslovljavam sa »striče«, sav je pozelenio. »Možeš ići! — dreknuo je neprijateljski — A ti tvoji seoski golači, nikađa meni ne će biti sudije!«

— Ma što mi to govoriš, nevjero? Da li to treba da znači, da si sada slobodna?

— Kao ptica, Pavle, kao ptica! — svečano je ponovila.

— Kao ptica, kao ptica, kao ptica, — kimao je on glavom, kraveći se od zadovoljstva.

Nakon kratke šutnje, Pavao joj priđe bliže sa pruženom desnicom.

— Evo ruke, Jelisavko. Da li si voljna čekati svršetak rata?

— Pet ratova, ako je vjera, Pavle!

— Moja vjera neka bude ujedno i tvoja vjera, Jelisavko!

U laganom povjetarcu, koji je raznosio sparinu pod krošnje hrastova i jasenja, njih dvoje su slušali udaranje svojih srdaca. Sa obližnjeg grma, obasjana zadnjim sunčevim zrakama, javio se kos. Malo dalje zafićuka žuna. Njoj se odzove druga, pa treća. Nad njihovim glavama pojavi se i slavuj. On sa svojom pjesmom, kao da im je htio reći: »Ljubite se, nije to grijeh. Ded počnite. Učite se živjeti od nas ptica. Stvorite krila, pa letite u visini, u širine, u dubine. Divno je to, samo probajte.«

Zaklepetavši malčice svojim laganim krilima, slavuj ih ostavi, odletivši u drugi gustiš. — Valjda je posumnjao da im smeta?

Pogledavši se prijateljski u oči, njih dvoje se približe jedno drugome i zagrle se u jednom lancu toplih cjelova . . .

U tom času, jedva dočekanom, sa zapadne strane zafijukaše puščani metci, da bi ih, u kratkom razmaku, zamjenili mitraljeski rafali, koji se šuplje odbijahu od kamenih pristranaka. Sa obližnje ceste dopiralo je drndanje talijanske motorizacije.

Pogledavši prema cesti, Pavao reče:

— Mi smo ih očekivali prekosutra, a njih-mačkara evo već danas. Svrbi ih negdje, pa se žure. No, neka ih! Naći će nas spremne . . .

— To, sada treba ići u borbu? — upita Jelisavka, pogledavši ga živo u oči.

— Da, u borbu, koja će donijeti smrt i tvojim okovima.

— Eto, bilo nam sa srećom, Pavle!

Oprostivši se bratski, Pavao zagazi dugim koracima u pravcu visokih kosa. Samo jednom se okrenuo nazad, mahnuvši Jelisavki rukom na pozdrav, dok ga je ona pratila pogledom, šapućući u sebi starinsku pjesmicu:

— »Koračaj, koračaj, nazad se ne vraćaj.
Ne vraćaj se, dragi, dok ne svrši boj,
I tek ću tada biti ja tvoja,
Ja tvoja — ti moj,
Ja tvoja — ti moj.«

BILUŠIĆ PETAR

DVIJE PJESME

UMJESTO APLAUZA

Često je znala u Splitskom akvarelu,
uz šapat mora i osmjech mjesečine,
čeznuti Palma . . . jer njenu ljubav vrelu
valovi su odnosili u daljine.

A sinoć! Što je bilo? Tko će mi reći:
da li je, tužna, opet plakati stala?
Ili je još jednom zavapila sreći:
»Daleko si, daleko od mojeg žala?«

»Ne, ne . . .« O, tko mi tako slatko šapće?
Zar ti srce? Jer ti me jedino poznaš.
Zbilja . . . ! Onda mi još samo reci: da l' će

ikad šuštanj Palme — ali kad doznaš . . . ? —
u bolnom ritmu Chopinova valcera
uzbuditi i mene iz partera . . . ?

DA L' ĆEŠ IKAD . . . ?

Da l' ćeš ikad zaboravit one sate,
po zalazu sunca, na morskome žalu,
što su prolaziti znali mi uza te
kao, pod punim jedrom, lađa na valu?

A nestašne igre iz djetinstva rana —
da l' ćeš ikad sasvim zaboravit moći?
Il ćeš samo, možda, ta sjećanja znana
zaboravit onda, kada sklopiš oči . . . ?

Da l' ćeš ikad . . . ? No, što čekaš? Kazuj više!
Jer sam željan . . . O, kako sam željan znati:
da l' će danas^o biti duga poslije kiše,
il će opet dan, bez sunca, umirati?

DOBRA ROKO

JEDAN DAN NA PRUZI

— Ustajanje! Ajde malo življe, življe . . .!

Protegnem se, protarem oči i ugledam Vicu s crveonm trakom dežurnog na ruci, gdje vuče svakog za nogu.

— Koji vam je vrug jutros! — počeo ljutiti vikati, što se ne dižemo.

Dođe i do mene. Ja se, za šalu, pričinim kao da spavam. Očekivam: uhvatit će me za nogu, ali . . . najednom začujem odmah do ušiju njegovu glasinu u punoj snazi:

— U — sta — ja — nje!!!

Meni sve zaciknu u ušima, naglo skočim i htjedoh ga opsovati.

— E, a šta ti misliš mene varati, je li?

Moram priznati njegovu grlu veliku moć, jer od onog maloprijašnjeg uzvika, svi su već napustili slamnice i polako, tromo i lijeno izlazili na jutarnju gimnastiku.

U hodniku se pridružismo »ženama«, koje onako razbarušene i pospane, kao da su se u zijevanju nadmećale, koja će biti bolja.

Izadosmo.

Sunce je upravo izlazilo.

Mlaz njegovih zraka prošao se po brežuljcima pokrivenim šumom. Kroz drveće su prodirali oštri, jasni žutkasti traci, koji su trgali maglu, što se uhvatila oko vlažne zemlje.

Trava je od jutarnje rose bila mokra, kao poslije kiše.

Dolje, nekih stotinjak koraka od nas, šumila je rijeka — mutna kao obično. Tekla je krivudajući, ali uvijek uz trasu. I u daljini se je mogla nazirati, jer je bila okružena prirodnim drvo-redom i gustim vodenim grmljem.

Sa strane se pružala šuma. Bilo je tu pomiješanog hrastovog, bukovog i grabovog drveća. U dnu starih stabala ponosito su se uzdizale visoke paprati i davale tom kraju tropski izgled.

Odmah, uz ivicu šume, predio je bio zasijan kukuruzom. Izgleda kao da Bosanac nije mnogo gledao, da teren bude ravan, nego je sijao i na posve kosim padinama, na kojima je, na izgled, nemoguće, da čovjek može stajati, a da ne poklizne.

Iz kukuruza su se neprestano dizale vrane i uz gakanje se opet natrag spuštale. Ovaj kraj naročito obiluje njima i kad bi ih poplašio kakovim kamenom, digla bi se čitava jata.

Sve nezasijane površine bile su pravo šarenilo boja. Mjestimice, na više mjesta, u tom carstvu cvijeća raslo je džbunje, gustinu koga, još je više povećavala dračasta kupina.

Sve je bilo svježije i bistro pod vedrim plavkastim nebom u moru zlatnih sunčevih zraka . . .

Mi smo pravili jutarnju gimnastiku. U ritmu »jedan-dva«, činili smo nešto nalik na vježbu. Nju bi pravili, dok pravi i naš »fiskulturni«, a kad on prestane, prestanemo i mi. No, kako je bio jak i izdržljiv, to bi nas sviju doveo da klonemo prije vremena.

— Voljno! — konačno je uzviknuo, na veliko zadovoljstvo Vice, koji je upravo izlazio iz barake, predavši dežurstvo drugoj četi.

Razidosmo se. Najveći dio ode na rijeku, da se umije i opere.

Sve do tada tempo kretanja je bio spavajući. Ali, na jednom je počelo življe i veselije.

Nije trebalo mnogo čekati da se sakupe. U kratko vrijeme sve su čete stajale postrojene.

Sekretar je pročitao dnevni pregled rada.

— Što se tiče norme, — nastavio je — brigada ju je ispunila sa 160% . . .

Svi su radošno zapljeskali, iako je bila data komanda »mirno« . . .

— . . . a kao najbolji brigadir u toku jučerašnjeg dana, koji treba da diže zastavu, jest Vice iz treće čete.

Svi se okrenusmo prema njemu.

Vicine su se usne razvukle u osmjeh.

— Ali, — produžio je sekretar, — to ne bi zavrijedio, pošto vrlo rado zakašnjava i ne dolazi na gimnastiku, i tim krši pravila naše brigade.

Vice se sav zacrvenio, a osmjeh mu je bio vidljivo zbunjen.

Sekretaru se, izgleda, taj gest posramnjenosti osobito sviđio, pa je nekim svečanim naglaskom rekao:

— Ipak, nadajmo se, da se to više ne će ponoviti i neka zastavu danas diže on.

Sva lica bila su nasmijana, jer Vice je zbilja simpatican, dobar i duhovit, ali i ambiciozan mladić. Sva njegova ambicija sastoji se u želji da postane udarnik.

To je zakletva, koju je dao pred brigadom još u Šibeniku. Sjećam se kad je rekao: »Bez udarništva se ne vraćam.«

— Pozdrav zastavi! — pala je komanda dežurnog i Vice je istupio pred jربول, uhvatio za uže i povukao.

Zastava se polako dizala i lepršala na jutarnjem povjetarcu koji je dolazio sa zapada.

*

Bilo je već deset sati, Sunce je žeglo, što je jače moglo. Ni jednog oblačića, da donese bar malo hlada.

Na drugom usjeku sve je peklo: i zemlja, i kamenje i vagoneti.

Ali trećoj četi, koja tu danas radi, sve to nije smetalo da već ispuni svoju dnevnu normu.

Znoj je curio s čela, s leđa — po nogama i rukama.

Zemlja pomiješana s kamenjem, pa lopata ne će da ulazi.

Mišice se napinju, tijelo pritisne, noga pogurne i vagonet se puni.

Čudno je ovo kamenje u Bosni. Gdjeokoje se lomi odmah, čim ga podigneš, a neko udaraš krampom, da varnice odskaču. Zato treba biti pažljiv i oprezan.

Težak je i naporan to posao, ali obaveza je brigade — usjek probiti. To nam je svima bilo na umu. Svi smo radili što smo bolje mogli. Brigada je već jedanput udarna, ali to je malo — nije u tradiciji Šibenčana.

I usjek se iz dana u dan sve više probijao, zahvaljujući čvrstoj i jakoj volji brigadira. Nastalo je međusobno takmičenje. Nitko nije htio da bude slabiji i odrediti najboljega nije bilo lako.

Kao i svakog dana, tako i jutros, goli do pasa, puni zemlje i znoja, radili smo šuteći. Tek, kad je došlo vrijeme doručka, zasjeli smo u hlad i počeli se šaliti.

— Odlaze nam sutra SPLICANI, — prekine nas Vice gledajući negdje u daljinu. — Žao mi je, živjeli smo tako blisko.

— U logoru će se osjetiti velika praznina kad odu.

— Pravo kažeš, bit će nam dosadno.

— E, — uzdahnu Vice.

— A, da ti nije, možda, koja zavrtila glavom, — našali se jedan, a mi prasnemo u smijeh.

— Pa, možda. Po svoj prilici zavrtila mi je glavom — ali samo — cijela brigada.

*

Vraćali smo se sa radilišta.

Zrak je bio vruć, a zemlja isparivala.

Cvrčci su neprestalno pjevali svoju pjesmu, od čije je monotonije vrućina izgledala još nesnošljivija.

Odmah ispod nas tekla je rijeka. Mi, onako nečisti i oznojeni, sašli smo dolje u hlad, i počeli da se rashladujemo.

Pijackali smo se vedrom i plašili žabe, kad — začujemo iz daljine pjesmu i zvuk harmonike.

Zasjeli smo i slušali. Melodije dalmatinskih pjesama dopirale su do nas. Odmah smo razabrali u čemu je stvar. Splitskoj brigadi završio je rad, pa pjesmom pozdravljaju ovaj kraj, kojeg možda nikad više ne će vidjeti, a u kojem su proboravili tako veselo i drugarski mjesec dana.

Dolazili su sve bliže, a pjesma je postajala sve jača i dirljivija.

Nasmijanih lica, s lopatama i krampcovima, ponosno su stupali zadnji put ovom stazom.

S čela im je kapao znoj, ali umora, vidi se, nisu osjećali.

Iz njihovih grla orila se pjesma s mora i treperila ovim bosanskim krajem.

Bila je to pjesma rada — iz srca i duše — pjesma rastanka.

Pogledi su im kružili okolo i upijali sve. Prošli su pokraj nas i polako, u daljini prema logoru, više se nisu čuli . . .

U logor smo ušli trčeći. Bili smo zaboravili prvenstvenu utakmicu, koju danas naši igraju sa Zagrepčanima.

Ali, bilo je već kasno. Utakmica je završila i sa igrališta je išla gomila brigadira.

— Kako je? — upitamo jednog našeg igrača.

— Pa tako, slabo, 2 : 1 za nas.

U to se začula truba. Zbor za ručak. Brzo smo se postrojili i po četama stizali pred kazan, a onda u trpezariju, gdje se čula samo lupa žlica.

— Prijatno, Vice!

— Hvala, nije potrebno! — reče mi, sav zanesen u porciju.

— A sada, — pošto je završio i pogladio trluh — na spavanje. Zatim novu toaletu, pa na ples.

Složili smo se. Odmah uz rijeku, u hladu jednog stabla, prostrli smo deke, polegli, i ubrzo zaspali . . .

Poslije zajedničke i oprostajne večere sa Splićanima, započela je priredba. Bili su to sve kratki, veseli komadi. Dekor vrlo primitivan, ali efektan. Zastor — deke. Sjedalište — trava. Takvom uspjehu priredbe nisam se nadao. Bila je ukusno pripremljena i duhovito i vrlo dobro izvedena. Konac je najavila logorska vatra. Naglo se rasplamsala i digla visoko u zrak. Svi su potrčali i oko nje se uhvatili u kolo. Ali ga je harmonika ubrzo rastrgla i objavila kao zadnju točku večerašnjeg programa — ples.

Okolina je mirisala dahom mladenačkog veselja. Lica, osvijetljena jakim plamenom, bila su nasmijana i vesela. Nekakav sanduk služio je kao bubanj i on je davao ritam, a mi, ravnajući se prema njemu, vrtjeli smo se, poskakivali i samo se smijali.

U moje dame, jedne Splićanke, osjetio sam prilično velike žuljeve na ruci i rekao:

— Bravo, gospodice. Mora da ste osobito mnogo radili?

— Kao i sve ostale, — odgovorila mi je.

Vrijeme je odmicalo, a štimung uvijek isti. Od vatre je već davno ostao još samo ugarak, a mi smo i dalje plesali. Po našem bi tako trajalo do zore, da nas dežurni naselja nije opomenuo na vrijeme spavanja.

Biło je oko ponoći.

Nastala su pozdravljanja, a onda malo, po malo, svi su otišli na spavanje. Pošao sam i ja.

Sjao je mjesec, a nebo treperilo milijunima zvijezda. Nikad prijatniji noćurno, pun neke opojne, fine, osjetljive čarobnosti. Sve je bilo tiho. Jedino dolje na rijeci čuo se kreket žaba. No, kao da je i to bilo u skladu s ovom tajanstvenom noćnom simfonijom.

Upravo sam ulazio na vrata, kad opazim tamo na uglu barake, gdje se naslonila jedna muška silhueta. Stražar nije, jer mu to nije mjesto.

— Idem baš da vidim tko je, — rečem u sebi.

Nisam napravio ni nekoliko koraka, kad prepoznam Vicu. On me ne primjeti, ni kad sam mu se već sasvim približio. Malo bolje pogledam i vidim: u očima mu blista suza.

— Što je Vice? — upitam.

— A, pa, evo, ništa, — zbunjeno će — izašao malo . . .

Odmah sam shvatio razlog i o tome započeo:

— Onda, odlaze nam sutra.

— E, e, — reče tužno, — što ćeš, kad se čovjek tako proklete navikne na ljude, čim malo duže s njima proživi.

Više nismo govorili. Pošli smo na spavanje, ali zaspati dugo nisam mogao.

Razmišljao sam o životu i ljudima na Pruzi.

Banja Luka-Doboj, srpanj 1951.

LJAHNICKY ALEKSANDAR.

SICANJE

U barki san se rodija,
i odma u moru kršćen,
a ča mi bija je namršćen,
jer još jednu koricu kruva
tribalo je trudom i žujima smoći.

Pa, kako san odrasta, pitaš?
A ča ćeš da ti rečen.
Ka smokva divja kraj mora,
a lice materino smrskano
ka smrkova kora —
znak je uzgoja moga.

Dok nisam prooda,
mater me nosila sobon
di god je išla za poslon.
Pot joj je jadnoj iša sa čela,
a kopat još ne bi ni počela.

Kašnje, kad san porasta,
iša san s drugon dicon,
igra se i ribe vaća,
razveselija san često mater.
(a to mi je bila najdraža plaća).

Narasta san brzo.
Brže nego san i tija.
Bar tako su materi rekli:
»Velik ti je taj mali,
u mene ne bi više
mukte kru ija«.

I otad san radija svagdi.
Poteza tuje mriže,
ozida i dikoju kuću,
a često su gospoda uživala,
da me brez potrebe muću.

Pogledaj moje ruke.
Ol nemaju biġig sve muke
ča san je od ditinjstva svoga,
pa doskora, eto, proša.

A danas, kad vedro je vrime,
kad gradimo život po voji,
sićan se često toga
i znan da sina moga
čekaju dani boji.

VANJA BILIĆ

RASPJEVANA RIBARNICA

Sve klasa, bubri, napinje njedra
uz kliktaj galeba — drage ptice:
ribari, čamci, bijela jedra
prolaze kraj naše ribarnice.

Žene stasaju, garave oči
tek što ne puste ognjene strijele . . .
Rastvaraju se i zru lopoči
dodirom očiju koje žele

kupke smijeha u pjeni vala,
pogled, što vrelo srce rani;
ruke — konopac — živa vješala,
da se zanjišu na živnoj grani.

A živa grana — to je ono,
što bilom javlja sve minute;
o čemu visi voljeno zvono —
i sve ti reče, dok usta šute . . .

PETAR BILUŠIĆ

SUNCE NA MOME DRUMU

Oživjelu te gledam, okolino,
i drum tvoj sunčan sred ovoga dana.
Kiša je ođavno već prestala,
od koje je još sva zemlja mekana.

Evo, prvi sam tu, s utisnutim stopama
u zemlju tvoju vlažnu, drume!
Nisi više sam, drume, drume!
Biljke su pored tebe nasmijane,
o, jedini m o j sunčani drume!

DRAGAN PELAIĆ

SREBRNO JUTRO

Da li to mjesec
Pretvara rosu
U zvonca od kristala?
Ili je zvijezda,
Rasprsnuta,
U varnicama pala?

Zuji komarac
Nad mojim nosom,
Vodenica vodu pije,
A mjesec sijač
Srebrnu kišu
U mlazovima sije.

Pijetao tjera
Na pašu ovce,
Pjesmom sa svilnog duda —
Mjedena klepka
Zvonko oglasi
Tridesetitni čuda.

Čobane stari,
Sa štapom u ruci —
I frulom iza pasa,
Duni u frulu —
Neka se jutro
Na svirci zatalasa!

PETAR BILUŠIĆ

MATIĆ BRANKO:

U TMINI JE TRAČAK SVIJETLA

DRAMA U JEDNOM ČINU I DVIJE SLIKE

(Radnja se odigrava negdje u primorskoj Dalmaciji. U jednom malom gradiću, u ljetnikovcu Dr. Vendića. Pod kraj 1940. godine.)

L I C A :

Dr. Ivan Vendić
Tanja, njegova kći
Olga, njegova mlada kći
Božidar, njegov sin
Berislav Kadenić, njegov rođak
Dr. Boris Marit
Vinko Brenić, ex student, veleposjednik
Dora
Jadranka, služavka
Petar, sluga

S C E N A :

Ukusna moderna soba za primanje. U pročelju dva prozora, koji gledaju na ulicu. Između njih kombinirani ormar od skupocjena drva. S lijeve strane ulazna vrata, koja vode u hal. S desne strane zida oniski kredenc. U sredini stol s centralnim i pobočnim foteljima. Soba je ukrašena pretežno djelima mladih umjetnika.

Napolju je strašno nevrjeme. Kiša kao za potopa, popraćena urnebesnom grmljavinom. Tanja, mlada djevojka, prijatne spoljašnosti, stoji naslonjena čitavim tijelom na prozor. Za naslonjačem sjedi djevojka slična njoj, prevrćući ilustracije, koje su nemarno porazbacane po stoliću. Do nje, na drugom kraju, sjedi mladić buljeći preda se. Bljesak munje s vremena na vrijeme osvjetljava sobu.

Tanja (nervozno gledajući kroz prozor): Kako je napolju strašno, kao da satane zapovijedaju prirodom. (Nakon kraće pauze) A tek ova popratra zvonjava, kao da najavljuje izlazak

aveti. Tako zlokobno odzvanja . . . naprosto, jeza me prožimlje čitavim tijelom. Obuhvaća me osjećaj, kao da sam opatica. U duši mi je takav nemir, kao nikad prije. (Prezrivom grimasom) Nepodnošljiv je ovaj pustinjački život provincije.

Olga (posprдно akcentirajući riječi): Majka obožava prostranstvo i tišinu. Često zanosno je čujem: »To je idila!« Daleko od vrtloga i jurnjave. Ha, ha, ha . . .

Tanja (razdragano poigravajući se prstima): Kakva idila? Majka je entuzijasta prema svemu. Za nju je idilično sve, što je za nas apsurdno.

Olga (apatičnim tonom): Čovjek ne zna kako da skрати vrijeme. (S uzdahom čežnje) Ah! Dok su još bili topli sunčani dani — donekle. A sad — ove proklete oblačine, najavljuju, kako ti kažeš, uvertiru beznaadne monotonije. (Dižući se) Živjeti u ovoj divljini mogu samo oni, kojima je u glavi nastao poremećaj. (Posprдно) »Zemlja sunca i nostalgije!« Ograničeno stvorenje. Ha, ha, ha . . .

Tanja: Tko to?

Olga: Razumije se, Vera. Sva je sreća što uskoro odlazimo, jer inače ne znam što da radim od dosade.

Tanja: Sve zavisi o majčinom ozdravljenju.

Olga: Doktor Marit je danas najavio svoj dolazak. Dakle, nadajmo se da će nešto poduzeti to medicinarsko ždrijebe.

Tanja: Sumnjam.

Božidar: Čuo sam od nekih kolega da je doktor Marit jedna neobična veličina, i da uživa zavidan autoritet među kolegama. Interesantno, do nedavna nezapaženi student, a sad odjednom uvaženi član nauke. (Uvjerljivo) Kakav skok. Taj zna zašto živi. Njegova životna staza ne vodi mutnim kaljužama. Lijepo je staviti se u službu uzvišenim pozivima, i pri tome ostati čovjek.

Tanja: Previše si razgovorljiv. Ja nikad ne bih mogla postati medicinarica. Da budem žrtva poziva? Za koga? (Upitno već pripremajući odgovor) Za humanost? Ne, dragi moj, svi propovjednici humanih ideja su češće frazeri.

Božidar: Divna razlaganja! (U prenosnom smislu ironično) Jasno! Ti i nisi za taj poziv.

Tanja (revoltirano): Kako to misliš?

Božidar (ne podavajući važnosti revoltu, spokojno): Vrlo jednostavno! Poznam te dobro, sestra si mi. Ti prezireš rad

i nametanje problema. Obožavaš veliki život. Živjeti bezosjećajno i lagodno — to je za tebe ideal. Tu nema ništa apsurdnog, po tebi. A život dra. Marita je pun strepnje, rada i borbe. U stalnoj groznici iz iskušenja u iskušenja; eksperimenti bez predaha. Za taj poziv treba čovjek biti određenog karaktera, pun samopouzdanja i samoodricanja. No, šta kažeš na to?

Tanja (lakomisleno, s naročitim naglaskom): Međutim, neki tvrde da nije baš tako kako ti tvrdiš. Koliko je meni poznato, doktor Marit umije živjeti upravo onako, kako zaista treba da se živi. O nekoj ulozi žrtvujućeg, čini mi se, da nije bilo govora.

Božidar: Te i slične informacije potječu od vaših šarlatanskih okružitelja, koji nemaju drugoga posla doli ogovaranja. Mladić je društven i dopadljiv društvu, iako se dovinuo daleko.

Olga: Hoćeš reći do zvijezda?

Božidar: (revoltirano ne birajući riječi): Za tebe je bolje, da pabirčiš po sentimentalnoj literaturi, tu ćeš pronaći sebe.

Olga: Dopusti! Mogu i ja nešto reći.

Božidar: Da, samo ne gluposti.

Tanja: U ostalom ne razumijem? Ti tako zanosno govoriš o Maritu, kao da si mu prisni prijatelj. Zaista, čudna mišljenja o nekom koga poblize ne poznaješ.

Božidar: Jedan njegov poznanik moj je prijatelj.

Olga: Kažu da je lijep i interesantan. Shvaćam, obožavan od žena. Vjerojatno ga salijetaju kao pingvini izbačeni komad mesa s ledolomca. (Vizionarno): Vidim ga kako taktizira sa svojim obožavateljicama, ne želići im povrijediti njihovu taštinu.

Tanja (dopunjujući Olgu): Sva ta njegova vanjska skromnost, tko zna u kakvom je skladu s unutaršnjim osjećajima. Moguće je to maska, pomoću koje nastoji zadobiti nove pozicije. Jer napredna riječ nove epohe po tebi je već izrečena.

Božidar: Ne sama po meni. Pogledaj oko sebe. Na svakom uglu susrećeš se s žigom današnjice. Ali, da, vi to ne primjećujete, odviše ste zašavljani sami sobom. Muškarca, kao što je Marit, sumnjam, da ste ikad srele. Ti i ova ovdje, poznajete samo jednu vrstu muškaraca: Vinke Breniče.

Tanja: Molim te, poštedi me usporedbi.

Olga: A onaj tvoj sigurno je jedan od onih, koje rijetko susrećemo u životu, zar ne?

Božidar (izrugivajući je, pri tomu smiješeći se): Molim te, iz kojeg je to romana: »Koje rijetko susrećemo u životu«.

Dobra memorija. Divna pojava. On će vas naučiti kako da se živi. On to umije, ima dovoljnog praktičkog rada iza sebe.

O l g a : Nitko ne može da diskutira... (Ulazi Vinko)

V i n k o (u sivom bezprikornom odijelu, zauzevši pred vratima ne prirodenu pozu): Dobar dan, gospodo. Proketo vrijeme, kao da je nastupio kataklizam. Kiši kao da će se nebo spojiti sa zemljom.

O l g a (s uzdahom): No, hvala Bogu, da si došao. Jedno drugomu dodijasmo.

V i n k o (kroz smijeh): Krvni sukob?

O l g a : Seciramo živog čovjeka.

V i n k o : Ne razumijem?

O l g a : Riječ je o dru. Maritu. Podijeljeni smo u dva tabora: Božidar pjeva hvalospjeve, dok mi protivurječimo. Zapravo, ne znamo kako da se zabavimo.

V i n k o (pripaljujući cigaretu, blazirano): Donekle imate pravo. Kako da čovjek živi u ovoj osamnjelosti i mrtvilu, gdje se ništa ne kreće. (Svojim konstatacijama pridavajući važnost): Na svakom koraku susrećeš se obilježjem provincije. Osim koza, magaraca i smrdljive ribarske dječurlije, nemaš nikoga s kim bi čovjek izmijenio svoje misli. Vratio sam se ovamo, jedino poslova radi, a zatim ću užurbano pakovati. A vi? Kad namjeravate otputovati iz ovog paklenog progona?

O l g a : Kad majci bude bolje.

T a n j a : Dakle, dr. Marit dolazi poslije podne?

B o ž i d a r : Tako oko četiri sata.

T a n j a (sumorno): Samo da jednom stigne. Ovako je neizdržljivo. A još k tomu ovaj pakao. Kako je priroda svirepa. Niti linija bivstvovanja nije jednakobojna, stalno napadnuta mrljama od začetka pa do prestanka.

V i n k o (još uvijek u fahu): Draga moja, što si depimirana! Ostavi to! Nitko ne sumnja da nije tako. Kamo bi ljudi došli, da su tvojih naziranja? Ja nisam nikad došao na tu pomisao. Zašto ugrožavati životne radosti? Treba se istrgnuti iz zagrljaja takvim raspoloženjima.

T a n j a (ne gledajući ga): Lako je tebi govoriti! U tvoj se dom nije uvukla bolest.

V i n k o : No, dragi Bože, pa ipak ja mislim, da nema smisla toliko biti zabrinut. Bolest je kao plima i osjeka. Vidiš, ja se uvijek pouzdajem u nadu, premda neki tvrde, da se je začela u utrobi obmane.

Olga: Uh, idem gore, valjda se vode interesantnije teme, premda su na okupu pretežno iznemogli. (Ode).

Vinko (uvjerljivo nastojeći udobrovoljiti Tanju za svoju nakanu): Pa, napokon, stadij bolesti vaše majke, nije toliko kritičan, da mu pridajete toliki stradalački karakter. Mali slom nervnog sistema i ništa više. Vjerujem, da će dr. Marit učiniti svoje. Samo šteta za njega: kompromitiran je.

Božidar (nazirući nešto): Kako mislite?

Vinko: Pa tako! Odviše slobodnih mišljenja.

Božidar: Zar nazirete u njegovim mislima nešto . . . ?

Vinko (osjećajući se pred sukobom, jasno će, s podsmijehom): U epohi, u kojoj mi živimo, ja bih mu savjetovao, da se malo pritaji, jer u protivnom može dospjeti u naručaj vratolomiji, iz koje nema izbavljenja.

Božidar: Mislite! Predpostavljam, da ipak ne će slijediti trag Vašem proročanstvu. Slični ne puze pred životom.

Vinko (nevješto prikrivajući grimasu savlađivanja): Božidare, Vi ste veliki optimist. Čudim Vam se. Sva su ta nastojanja apstraktna. Evrazijski pothvat je utopija.

Božidar: Može biti za one, koji damama pričaju pubertetske dosjetke za udobnim foteljima, hladeći se whisky-em.

Vinko: Čini mi se, da ste aludirali na mene?

Božidar (tobože začuđeno): Zar ste Vi taj?

Vinko: Labav je teren na kojem stojite. Poigravate se sa sobom kao vjetar sa snježnim pahuljicama. A osim toga, imate oštar jezik.

Tanja (uvidjevši situaciju, prijekorno će): Prestanite! Kad vas gledam, čini mi se, da vidim sijamske pijetlove pred obračunom.

Vinko: Dopusti, ja obožavam žučne konvercije. Samo što u njima izostavljam duhovitost.

Božidar: Kojom srećom, da ste uvijek dosljedni Vašim manirima.

Tanja: Božidare, molim te! To nije dolično kulturnim ljudima.

Vinko: Već odavna me ne trpíte. Ja sam dobar psiholog. Razumijem Vas veoma dobro. Ne zaboravljajte, da sam gost Vaše kuće . . .

Božidar: Inače, nešto biste poduzeli? (Ulazi Olga).

Olga: Božidare, otac te zove i to odmah.

Božidar: Dugujete mi još nekoliko riječi. Dovidjenja.
(Ode).

Olga (čudeći se): Što je sad?

Vinko: Ništa naročito. Nedovršena rasprava prošlosti.

Olga: Ne razumijem! Kakve prošlosti?

Vinko (s nehajnom gestom, sjednuvši za fotelju): Suprotna politička opredjeljenja.

Olga (vrteći glavom u znak osude): Bezobziranje.

Vinko: Reci bolje: opasan. Gospodin se zaboravlja. — Razumijem odakle vjetar dolazi. Ali, znaj, da se taj razbija o čvrste hridi. Ni jedna provala odoljeti im ne će. U to budi uvjeren. Očekuju gospoda rajsko naselje na zemlji. Sulude ideje, svojstvene ludacima. Jeste li ga vidjeli kako se razjario.

Olga: Uvijek je takav bio.

Vinko: Kako ga nije sram? Član našeg društva!

Olga: On kaže, da se je rasteretio od tih predrasuda. Naročito obiteljskih. Kada ćeš do nas? (Odlazi).

Vinko: Kad se malo smirim. (Promatrajući Tanju, koja je kod prozora.) Neka ide do vraga! Nego... ovaj. Tanja, ja sam došao, da se definitivno izjasnimo.

Tanja (trgnuvši se iz zanosa): Da, oprost!

Vinko (grozničavo): Ovo čekanje nepodnošljivo je. Za mene ta riječ ne postoji. Čemu da se igramo u dječjem vrtiću, čekao sam i predugo! Osjećam se kao Antinejin ljubavnik, čekajući milost svoje vladarke, da ga povrati u život. Smiješan sam pred sobom. (Zabrinuto). Ti ne odgovaraš?

Tanja: Prije majčinog ozdravljenja...

Vinko: Ako se ta bolest protegne, što onda slijedi?

Tanja: Pa, sam si rekao, da nije opasan stadij.

Vinko (nervozno): Ali pretpostavimo, ako... da, i dalje čekam?

Tanja (mršteći se): Što ja znam? Valjda ćemo nešto učiniti.

Vinko (nazirući neku sumnju): Nečuveno si apsurdna. Što ima u našim odnosima, da se pronalazi. Stvar je očita i jasna. Čemu traženje po mraku.

Tanja: Bože dragi, što si nagao! U prilikama, u kojima mi živimo, ocu je preče ozdravljenje njegove žene.

Vinko (zgražajući se): Ah! Taj staromodni idealizam. Pa ti znaš da ću uskoro u inozemstvo. Bojim se, da bi mi te vri-

jeme i prostor mogli oduzeti. Neki novi događaj, mogao bi se postaviti među nama.

Tanja: Koješta! Ti pretjeravaš. Čemu to?

Vinko (drhtavim glasom): Draga Tanja, hvata me neka bojazan. U posljednje vrijeme, ti si odsutna i egzaltirana, da te ne prepoznajem.

Tanja: Neraspoložena sam, a osobito danas.

Vinko (molećivim tonom, skoro vapajom): Tanja, ako me imalo voliš i postuješ, ti ćeš dokrajčiti moje sumnje. Teško mi je, vjeruj mi. Živim životom kaluđera. Radi tebe sam i pohrlio ovamo, sve sam zanemario, pa i sebe. Eto, u obilju sam svega. I zvijezde s neba mogu skinuti, ako ustreba. Samo jedno mi ne dostaje: Ti! Ti si moj životni podstrek — podstrek bez koga ne mogu da zamislim postojanje.

Tanja (šetajući se nervozno): Ali, što te je danas spalo? Savladaj se! Zar ne vidiš, da danas ne mogu da mislim?

Vinko: Dobro, kako hoćeš. Ipak u toku današnjeg dana, ja ću zaprositi tvoju ruku kod oca.

Tanja (zapovjedno, bojeći se namjere): Ne! Imamo vremena. Dok ne prođe kriza, moramo skupa dijeliti obiteljski udar!

Vinko (razdragano): Kakav udar? Boluje od autosugestije. Malo oboljenje i ništa drugo, pa zaboga, poznamo naše majke.

Tanja: Molim cigaretu.

Vinko (i dalje uporno): Ja od tebe ne tražim mnogo: Samo malo pažnje. Vrijeme će nadograditi ono, što nije izgrađeno. Ja ću ti pružiti sve, ispunit ću svaku tvoju želju. Ti ćeš sa mnom upoznati pravi život. Otići ćemo u inostranstvo, izgubit ćemo se u prostoru i skinuti breme sumornosti. (Vadi iz džepa mali omot.) A sad, jedno malo iznenađenje. Daj ruku! (Potegnuvši je vješto u zagrljaj.)

Tanja: Pusti me!

(Nastavit će se.)

TRAŽENJE

Podimo dalje, za ovim uglom nitko nas ne čeka,
Slutiš li koga?

A kad prođemo sve uglove, sva raskršća,
Da l' ćeš se umoriti?

Ja znam, da kraja nema tvome traženju,
Da l' ćeš sustati?

Dušo, kad te tamna praznina uglova izmuči,
Hoćeš li gubiti nadanja?

PANJKOTA MATE

ŠIBENSKI MUZEJ

Ne bi se moglo reći da u Šibeniku i njegovu kotaru nije bilo ljubavi i poštovanja prema našoj starini i narodnim predanjima, prema svemu onome što predstavlja našu kulturnu baštinu. Dokazom te ljubavi je bujnost našeg jezika, naša pjesma, naše pismo: glagolsko i bosansko, koje se u stotinama isprava iz najkasnijih dana, skoro 400-godišnje mletačke vladavine, sačuvalo baš u samom Šibeniku; to dokazuju drevna imena, odreda naša, poljskih ulica, bregova i morskih uvala, a najviše činjenica, da smo 1300 godina već tu i da nas tolike nedaće, toliki ratovi, tolika progonstva nisu uspjeli ni oslabiti, a kamoli uništiti. Ovaj grad, koji su naši predci podigli pred hiljadu godina kao prvi hrvatski grad na obali Jadrana, bio je i ostao samo naš. Ruka njegovog puka branila ga je i obranila.

Kraj sve te ljubavi, ipak sve do najnovijeg vremena zanema-

rena je bila naša briga da očuvamo svoju starinu, da saberemo svoje spomenike, pa da oni i novijim generacijama i strancu posvjedoče što smo i kakvi smo bili. A imademo što i da sačuvamo i da se ponosimo! Osim ostataka davnih dana, prije našeg dolaska u ove krajeve, na koje nailazimo u brojnim pećinama, tu su spomenici starih Ilirana Danilu i drugdje, koji su se s nama slili u jedno; starohrvatska groblja i prvi hrvatski građevinski spomenici na njima, koji su nam sačuvali alat, oružje i srebrni nakit čudesno finih oblika i izradbe; stare naše knjige (jedan lekcionar je star hiljadu godina) i stara naša pisma, glasovita »šibenska molitva«, pisana u XIV. vijeku.

Jedva je 20-ak godina da je pok. Krsto Stošić odlučno pregnuo da naše spomenike spasi od propasti, jer mnogo toga tuđin je odnio ili uništio, a ni

naša ruka nije uvijek bila milostiva. No i mali Stošićev Muzej u Šibeniku nije ostao pošteđen u razaranjima i pljačkanjima neprijateljske ruke u prošlom ratu. Njemački okupator bio je lakom na oružje, nakit, predmete likovne umjetnosti; talijanki je okupator uništavao naše knjige (čitave biblioteke!), odnosio spise. Propao je, na taj način, sav arhiv šibenske autonomne komune, s pismenim spomenicima koji dokazuju hrvatsvo našega grada i svake pojedine njegove obitelji.

Prof. Dujmoviću pripada zaslug da je male i raspršene ostatke ostataka skupio, upotpunio imovinu Muzeja i znamenito je povećao novim tekovinama, pa uredio muzejske zbirke. U tome radu našao je punu podršku i pomoć Narodne vlasti, koja je Muzej osovala na vlastite noge kao gradsku ustanovu stalnog karaktera i koja se stara za njegov razvoj i sveudiljno jačanje.

Muzej se danas nalazi u staroj gradskoj kuli, jedinoj sačuvanoj, koja je i sama po sebi znamenitost. U njezinom podzemlju 1412. g. ubijena su, da bi

bili zadovoljeni feudalski privrženci Mletaka i ugarskoga kralja, četiri šibenska pučka kapetana, koji su bili vođe naroda za vrijeme trogodišnje teške opsade grada. U dvorištu zgrade je poseban lapidarij, tek uređen, u kome će se izložiti kameni spomenici. Prostorije u kojima se nalaze muzejske zbirke tijesne su, ali će već 1952. g. nastojanjem i troškom Narodnog Odbora grada Šibenika biti adaptirana čitava susjedna zgrada, bivša Kneževa palača, za Muzej, galeriju slika i biblioteke.

Već sada posjetilac može u Muzeju vidjeti predmete, koliko interesantne, toliko i značajne. Tu su ostaci kremenih noževa i strjelica čovjeka predhistorijske dobe, njegovo suđe i ukrasi. Pa brončani predmeti ilirskih Liburna, nadgrobne ploče ilirskih Delmata sa Danila, s imenima i oznakama koje su izazvale interesovanje naučnog svijeta, jer osvijetljaju, pored ostaloga, društveni život toga plemena.

Naročitu pažnju svraćaju na se kameni spomenici nađeni kod sv. Lovre u šibenskom Donjem polju. Tu je najstarije naše, hr-

vatsko groblje, iz dobe kad grada Šibenika još nije bilo. Zanimljivi su predmeti, nađeni u starohrvatskim grobovima, pa građevinski i likovni oblici sa drevne starohrvatske crkvice, s izvornom našom pleternom ornamentikom.

U numizmatičkoj zbirci, koja je samo djelomično izložena (Muzej imade 1600 komada starog novca), značajni su primjerci novca starih dalmatinskih gradskih komuna, među njima oni Šibenika, koji ih je prvi kovao.

Zbirka oružja dokazom je junaštva i požrtvovnosti naših predaka. U njoj su zastupani, pored handžara i kubura svih mogućih veličina i oblika, i mačevi koje su i Mlečani zvali »slavenskima«.

Zbirka predmeta obrta pokazuje lijepo znatsko umijeće šibenskih građana.

Izložene slike i kipovi - djela su domaćih umjetnika, odreda nepoznatih. Ali se i u njima razabire vješta ruka, izgrađeni talent provincijskih majstora, koji su umjetnosti dali jednog Medulića, Kolunića, Čulinovića i

Horacija Fortezzu, zlatara, koji je bio bilježnik organiziranog šibenskog puka u vremenu njegovih borba s plemstvom.

Uslijed oskudice prostora, etnografska zbirka nije izložena nego u skromnom opsegu (muzički instrumenti, drveni predmeti, srebrni nakit). Čim prilike dozvole, Muzej će urediti posebnu sobu stare težačke kuće.

Posebno bogatstvo Muzeja jesu njegov arhiv i biblioteka. Sami arhiv patricijske obitelji Divnica (čitav jedan ormar) sadrži golemo blago za domaću povijest. I onaj mali dio spašenog arhiva šibenske Općine (spisi iz XIX. vijeka) svjedokom je tolikih socijalnih i nacionalnih borba Šibenčana, osobito u vremenu osvajanja Općine iz ruku »tolomaša« (1873.), u izborima koji su trajali čitavih šest mjeseci. Znatna je zbirka glagolskih isprava (222 oporuke, više fragmenata), pa onih pisanih bosančicom, kao i dokumenata pisanih našim ljupkim jezikom sela u primorju, a latinskim pismom. Ta jedva je nešto više od polovice vijeka da je umro pop Ninčević, koji nije znao latinski, kao ni onaj pop Baica u Vrpolju,

koji je išao u opancima i bio čvrst glagoljaš.

U biblioteci Muzej imade poseban odjel djela iz pera Šibenčana ili koja govore o Šibeniku. Tu je i štampani primjerak šibenskoga gradskog Statuta, iz 1608. Znatna je zbirka šibenskih novina, u kojoj je i prvi socijalistički hrvatski list u Dalmaciji, »Glas malog puka«, pa »Crveni barjak«, uz mnoge druge. U biblioteci se čuva velik broj primjeraka prvog hrvatskog lista, »Kraljskog Dalmatina«, pa prvi broj Gajeve »Danice«, Kuzmanićeva »Zora Dalmatinska«, knjige šibenskih »iliraca« Antuna Zorčića i Ane Vidović, pjesnikinje, te mnogo književnih spomenika, tako plakat s pjesmom Kranjčevićevom »O, rode moj . . .«, naročito spjevanom u čast jednoj slavi našega grada.

Muzejske fototeka sabrala je velik broj slika i fotografija grada i okolice, koje prikazuju našu građevinsku starinu, koja pomalo nestaje, te značajne kulturne događaje, čak i demonstracije.

Naročito dira naše srce Odjel Narodno - oslobodilačke borbe 1941.—1945. Sabrani su i izloženi: prvo partizansko oružje,

letci, partizanska štampa, prve slike partizana u akcijama, fotografije prvoboraca i palih boraca oslobodjenja i manifestacija. Znatni su i dokumenti, koje okupator nije uspio uništiti, među njima telegrafski nalozi okupatorovog prefekta Barbere za strijeljanja talaca u okolini Šibenika, isto takvi nalozi njemačkog komandanta, plakativani oglasi o uzimanju partizanskih obitelji iz Šibenika i kotara za taoce, naredbe o masovnim internacijama, pa osude okupatorovog prijedkog suda. U sačuvanoj knjizi šibenskih tamnica posjetilac će naići na čitave stranice, na kojima je okupatorov službenik kao »akt redovite administracije« upisao odvođenje čitavog niza boraca i rodoljuba na strijeljanje, među njima Radu Končara i 25-oricu njegovih drugova Splićana.

Šibenski Muzej zaslužuje našu pažnju i ljubav. Šibenčani i stranci to i pokazuju brojnim svojim posjetama. Ali potrebno je i pomoći ga, jer se radi o ustanovi koja se nalazi u neprestanom razvoju, na kome putu će u njemu biti uređena posebna umjetnička galerija, a njegova biblioteka proširiti se u javnu

naučnu knjižnicu. Tu se može mnogo učiniti. Često puta jedan neznatni ulomak starog kamena s natpisom na njivi, stari dio oruda, bačen u kut, stara novina, dio narodne drevne nošnje, određen za otpad, znače dragocjenu kulturno-historičku građu. Ne dajmo da to propane, sačuvajmo

tu tobožnju »sitnicu« i naoko bezvrijednu stvar.

Svatko, a naročito omladina, gradska i seoska, pa radnici, težači, studenti i intelektualci, mogu da znatno popune praznine u Muzeju.

Dug je to koji moramo iskusiti i prema narodu, i prema sebi.

D.

IZ HISTORIJATA NARODNOG KAZALIŠTA - ŠIBENIK

Već odavno pokazivao je grad Šibenik živi smisao za kazališnu umjetnost. No, kako tada nije imao kazališnu zgradu sa ložama, predstave su se morale davati u raznim dvoranama. U tim dvoranama — u to vrijeme — građanstvo ovoga grada upoznalo se — iako manjim dijelom — preko svojih diletanata sa klasičnim komedijama Moliera, Beaumarchaisa i Alfieria — i to čak nešto prije no što su se one izvodile u Italiji.

Prvo šibensko kazalište sa ložama, zvano »Kazalište Grubišić«, koje se nalazilo u neposre-

dnoj blizini današnjeg (sa sjeverne strane), bilo je premaleno. Kako o njemu nema bližih podataka, drugo se za nj ne može ništa reći.

Budući da se u ono vrijeme nije moglo računati na pomoć države, odlučili su oko godine 1860. neki imućniji šibenski građani, da osnuju jedno privatno dioničko društvo (sa 28 dionica), sa svrhom, da o svom trošku sagradi i uzdržava kazalište. U tu svrhu je bila sakupljena svota od 46.000 austrijskih forinta, sa kojom je na općinskom zemljištu sagrađeno današnje kazalište sa 53 lože. Među tim dioničarima bilo je Talijana, Hrvata i Srba

iz Šibenika. Ali, obzirom na tadašnje društvene prilike, Talijani su u toj akciji imali glavnu riječ sve do konca prve talijanske okupacije, t. j. do 1921. godine. Gradnju šibenskog kazališta izveo je Trogiranin Ing. Josip Slade Šilović. Da bi nam ga ostavio u punoj dimenziji, kakvog vidimo danas, morao je dati srušiti jedan dio gradskih bedema i glavna vrata sa mostom. Pozlate i štukature u unutrašnjosti samog kazališta, izvedene su po nacrtima poznatog talijanskog slikara Zuccara; od čijeg kista potječe i divni strop kazališne dvorane na kojem su naslikani glašoviti Šibenčani . . . te ima da predstavlja apoteozu Šibenika. Zastor kazališta izradio je poznati talijanski slikar Ximenes, na kojem je majstorski naslikao scenu iz Verdijeveg »Krabuljnog plesa«. Gradnja je ovog kazališta započela u ožujku godine 1864. Na njemu se — kako vidimo iz dokumenata — radilo čitavih šest godina, tako 29. I. 1870. svečano je otvoreno sa komadom »Statua di carne« na talijanskom jeziku. Komad je davala poznata putujuća glumačka trupa »Vittorio Alfieri«, koja je

tom prigodom dala 46 predstava uzastopce.

U početku kazalište nije imalo pravog imena, no zvali su ga »Teatro sociale« (Društveno kazalište), tako tek nakon dvije godine djelovanja nadjenuli su mu ime »Teatro Mazzoleni« po glasovitom tenoristi Šibenčaninu Franji Mazzoleniu, koji je bio njegov najjači akcionar. Ovo je ime kazalište sačuvalo sve do godine 1921., dok mu nisu dali ime »Gradsko Kazalište«. No, iako je kazalište i dalje ostalo u privatnim rukama, ovo je novo ime značilo, da je upravljanje iz talijanskih prešlo u hrvatske ruke, dok je većina dionica kasnije prešla. U upravljanju kazališta najviše su se istakli članovi porodice Mazzoleni, koja je opernoj glazbi dala više članova (pjevača), ali i koja je — skupa sa ostalim članovima talijanske uprave kazališta — stalno težila, da kazalištu sačuva talijanski karakter. Po tome su, razumije se, i predstave koje su se u tom razdoblju prikazivale, davane ogromnim dijelom od talijanskih putujućih trupa, dok su manjim dijelom od hrvatskih i ponekih srpskih družina.

Šibensko kazalište nije imalo stalnog ansambla, već je samo talijansko filharmonično društvo bilo za neke opere uvježbalo orkestar i zborove iz Šibenika, dok su se solisti dovodili iz Italije. Skoro svake sezone, u vremenu do I. svjetskog rata, bilo je gostovanje iz vana. Davale su se mnogobrojne velike opere, koje bi doživjele po nekoliko repriza u jednom gostovanju; klasične i moderne drame najvećih svjetskih pisaca, te i raznovrsne operete. Od poznatih umjetnika gostovali su: slavni Ermete Novelli, mlada Eleonora Dusse, Giacinta Pezzana i Itala Vitaliani, a od pjevača: Tito Schippa (1909.), šibenčanka Ester Mazzoleni, naš Tino Patiera (1914.); poznati ruski zbor »Slavljanski« (1895.); od naših umjetnika gostovali su: Dubravko Dujšin, Marija Ružička — Strozzi (1907.); Draguti Freudenreich, jedan od najistaknutijih kazališnih umjetnika XIX. stoljeća u Hrvatskoj (1899.), Andrija Fijan (1909.), Arnost Grund, Marko Vušković (1910.). Operno gostovanje iz Zagreba: Milena Šugh, Irma Polak, Tošo Lesić, Nina Va-

bra i mnogi drugi, sada zabavljeni, umjetnici,

Nakon I. svjetskog rata znatno je opao kazališni život u Šibeniku: gostovanja iz inostranstva su otpala, dok bi samo povremeno gostovale domaće dramske družine (većinom iz Splita i jedan put g. 1937. opera iz Zagreba sa poznatom umjetnicom Majom Strozzi-om). U tom je razdoblju kazalište najviše davalo lokalne diletantske priredbe, davalo ih je sve dotle, dok se nije pretvorilo u kino.

No, kazalište će opet oživjeti. Naprosto, šibenčani ne mogu bez njega. On ih je odvajkada znao nasmijati, rastužiti . . . I tako, u toku II. svjetskog rata, 3. I. 1940. godine na velebni način proslavljena je 70-godišnjica njegova otvaranja sa operetom »Mala Floramy« od Tijardovića, koju su izveli članovi šibenskog »Masarykovoḡ društva Kolo«. Tom prigodom se je u održanom predavanju — po prvi puta — istaknula potreba, da kazalište iz privatnih prede u državne ruke, kako bi moglo ispuniti svoj zadatak. Ali, trebalo je, naime, da prije

svrši rat i da nam tek oslobođenje omogući ostvarenje ove ideje: prelaz kazališta u narodne ruke. Tada kazalište poprima lijep vanjski izgled i unutarnje uređenje kakvo još nije nikada imalo i, nakon 75 godina svoga postojanja, dobiva prvi stalni dramski ansambl.

U periodu poslije I. svjetskog rata na pozornici šibenskog kazališta, pored gostovanja raznih grupa iz vana, kao zagrebačke i ljubljanske opere, nastupale su i razne šibenske diletantske grupe, u kojima su današnji umjetnici započeli svoju glumačku karijeru (Petar Erceg, Antun Nalis i drugi).

Nekoliko godina prije II. svjetskog rata — kako smo gore već rekli — dvorana šibenskog kazališta bila je pretvorena u kino, za koje je služila sve do oslobođenja, sve dotle, dok se nije ispunila ona gorljiva želja šibenčana, koja je bila istaknuta prilikom proslave 70-godišnjice kazališta, dok ono nije prešlo u narodne ruke. Ova безусловna potreba mogla se je jedino ostvariti putem revolucije i putem nove Narodne Vlasti u oslobođenoj zemlji, u kojoj su stvoreni svi u-

slovi za nesmetani rad na polju nauke i umjetnosti, u kojoj su stvorene sve mogućnosti za kulturno odgajanje najširih narodnih slojeva.

Dana 18. januara 1945. godine diletantske grupe Okružnog NO.-a Šibenik, slaveći godišnjicu svog opstanka i rada, svečanom premijerom Gogoljeve »Ženidbe«, proslavila je afirmaciju u stalno profesionalno kazalište. Od tada mladi ansambl uporno i marljivo nastoji na unapređenju svoga rada i u stručnom izgrađivanju. Teži se za kvalitetom, a i kvantitetom repertoara, tako da se od tada na daskama šibenskog kazališta počinju sa uspjehom izvoditi strani i domaći, klasični i moderni komadi.

Uspjeh je, bez sumnje, rastao iz sezone u sezonu, tako da u ovoj sezoni možemo sa punim pravom očekivati i još viši. No, o tome nam najbolje govori premijera Benedettove salonske komedije »30 sekundi ljubavi«, u režiji Dražena Grünvalda, s kojom je kazalište otvorilo novu sezonu. U ovoj će sezoni također ansambl šibenskog kazališta, pored spomenute Benedettove komedije, Mangham-ovog »Svetog

plamena«, Müllerovih »Svih mojih sinova« i obnovljene Božićeve »Skretnice«, izvesti i operete: »Zemlju smješka« od Leharda i obnovljenu »Mam'selle Nitouche« od Herve-a.

Poslije oslobođenja kazališna je zgrada renovirana iznutra i izvana, a sad se radi na provođanju centralnog grijanja, koje je ovom kazalištu nužno potrebno.

No, budući da je ova zgrada prigodom gradnje bila namjenje-

na samo sezonskim gostovanjima raznih umjetničkih družina, te ne posjeduje potrebne nuzprostorije. Gradske Narodne Vlasti pružile su punu pomoć za restauraciju pokrajne zgrade, koja će se upotrebiti u te svrhe, pa će se na taj način omogućiti solidan i uspješan razvitak kazališta, što ujedno pretstavlja i kulturno-umjetnički centar ne samo za grad Šibenik, nego i za dobar dio sjeverne Dalmacije,

— n —

OKUD „MIRO VIŠIĆ“ - ŠIBENIK

vršiti upis novih članova u slijedeće sekcije: dramsku, baletnu, folklornu, tamburašku, likovnu i literarnu.

Upis se vrši svakog dana od 16 do 20 sati.

UPRAVA

BRIJAČKO - FRIZERSKA

ZADRUGA SOJ - ŠIBENIK

Telefon 407.

U svim svojim radnjama solidno i savjesno
uslužuje mušterije. Pored šišanja i brijanja,
trajna ondulacija i pranje kose. Glavna se
radnja nalazi u ulici Ivana Ribara. Zadruga-
gari! Brijte se i šišajte u radnjama naše
zadrugel

GRADSKO TRGOVAČKO
PODUZEĆE

„Gradski Magazin“ Š i b e n i k

Preko svojih 25 prodavaonica snab-
djeva trudbenike grada Šibenika i
okolice svim artiklima kao prehane,
tekstilom, obucom, željeznom robom,
knjižarskom robom te svim građev-
nim materijalom na zadovoljstvo
svih potrošača.

GRADSKO HOTELSKO PODUZEĆE

„JADRIJA“ Š I B E N I K

TELEFON: 302 i 465.

U svojim ugostiteljskim radnjama toći: vino, pivo, rakiju,
kao i sve vrste likera. U svako doba topla i hladna jela.
Usluga brza i solidna. Raspolaže sa hotelom „KRKA“,
sa 18 drugih radnji i sa biffetom na slapovima Krke.
Hotel „KRKA“ raspolaže sa sobama za konačište. Svira
muzika.

KOTARSKO TRGOVAČKO
PODUZEĆE

„KORNAT“ Š I B E N I K

Telefon br. 4-57

SA MREŽOM PRODAVAONICA
NA SELIMA KOTARA ŠIBENIK
SNABDJEVA POTROŠAČE SVOM
INDUSTRIJSKOM ROBOM.

Gradsko privredno poduzeće
za promet poljopr. proizvodima

„MESO-VOĆE“ Š i b e n i k

Tel. br. 3-08

Tek. rn. 531-602.001

Preko svojih mesnica i prodavnica
snabdjeva pučanstvo mesom, voćem
i povrćem, te ostalim poljoprivred-
nim proizvodima, u Šibeniku i bližoj
okolici. Prva ponude za kupovinu
svih poljoprivrednih proizvoda.

38

306